TOPONIMIE ŞI ZOONIMIE. OBSERVAŢII METODOLOGICE ŞI DISTINCŢII ETIMOLOGICE

MIRCEA CIUBOTARU

Una dintre cele mai confuze şi mai puţin fundamentate opinii din toponimia românească este aceea referitoare la frecvenţa şi repartiţia numelor de locuri motivate de existenţa zonală a unor animale. În Moldova istorică, ca de altfel în toată România, există un mare număr de toponime care pot fi relaţionate cu apelative desemnând animale şi păsări, sălbatice sau domestice: urs, lup, capră, bursuc, vulpe, cal, iapă, porc, cioară, găină, gâscă, vultur etc. O dificultate importantă pentru explicarea lor corectă constă în faptul că multe dintre acestea sunt nume de persoane în funcţie toponimică, astfel încât numai printr-o documentare detaliată se poate decide în opţiunea pentru identificarea unui toponim personal sau a unuia descriptiv. Dacă reperele *Cuibul Hultanului* (com. Ţibăneşti, jud. Iaşi), *Cuibul Vulturului* (la est de satul Tomeşti, com. Pogana, jud. Vaslui), *Groapa Lupului* (de pe Dealul Humăriei, în Pădurea Negreştilor, jud. Vaslui) şi multe altele, apoi toponimele de tipul colectivelor *Broscăria*, *Bursucăria*, *Căprăria*, *Lupăria*, *Văcăria* sau *singulare tantum* precum *Calul* şi *Iapa*, denumind vechi ocoale pentru păşunatul cailor, sunt cu certitudine justificate de prezenţa unor păsări sau animale, un număr imens de alte nume de locuri similare trebuie supuse unui examen critic atent, pentru a evita capcanele unor interpretări facile. De pildă, pârâul care străbate satul Coticul (com. Todireşti, jud. Vaslui) se numeşte *Pârâul la Gâsca*, dar, într-un plan hotarnic din 1875, forma denumirii este *Pârâul Gâştei*[1]. Hidronimul nu trebuie însă pus în legătură, aparent uşor de motivat, cu apelativul *gâscă*, fiindcă documentele atestă în acel loc proprietatea neamului de răzeşi *Gâ(n)scă* din satul dispărut Armeneşti (apoi din satul Cotic), în secolele al XVII-lea – al XIX-lea[2]. De asemenea, un teren *Gâsca*, de pe malul stâng al

[1] Arhivele Naţionale Iaşi, Planuri şi hărţi, nr. 674 (Planul părţilor din Todireşti i Sofroneşti. Proprietatea domnilor C. şi E. Popovici).

[2] N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, VI, Bucureşti, 1904, p. 76 (sec. XVII); Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, V, Iaşi, 1908, p. 106 (anul 1689); idem, *Ispisoace şi zapise*, V_I, Iaşi, 1921, p. 77 (anul 1698), 47, 54 (anul 1785); Arhivele Naţionale Iaşi, *Documente*, 409/179, f. 1^r (anul 1776), 412/132, 1^v (anul 1820).

ALIL, t. XLVII–XLVIII, 2007–2008, Bucureşti, p. 101–111

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)

Rebricioarei, de la sud de satul Tufeştii de Sus (com. Scânteia, jud. Iaşi) aminteşte de Gânscă, unul dintre cei cinci bătrâni ai moşiei, menţionaţi în anul 1715[3].

În absenţa unor informaţii istorice exacte, a cunoaşterii *de visu* a locurilor şi a analizei lingvistice corecte, se poate ajunge la concluzii eronate, atât în privinţa stratificării şi repartiţiei teritoriale a numelor, cât şi în statistica apelativelor generatoare de nume proprii, fiindcă ariile de răspândire a apelativelor, antroponimelor şi toponimelor nu se suprapun, iar, în procesul creării numelor de locuri, între nivelul lexical şi cel toponimic se interpune nivelul antroponimic. Dacă toponimele, prin natura lor, sunt stabile într-un teritoriu în intervale de timp largi, ariile apelativelor şi entopicelor se pot extinde (cazul termenului *bahnă* „teren îmbibat cu apă" este notoriu) sau micşora, prin răspândirea sau, dimpotrivă, ieşirea din uz a termenilor comuni, isoglosele se deplasează, iar circulaţia individuală a persoanelor, precum şi migraţia grupurilor (prin bejenie, transhumanţă, colonizare) transplantează la mari distanţe cuvinte şi nume proprii. Astfel, dacă apare ca firesc faptul că oronime din Moldova, precum *Bobeica*, se găsesc în aria entopicului *bobeică*, regula poate fi perturbată de existenţa unor familii Bobeica/Bobeică în Oltenia, de pildă, unde nici entopicul şi nici toponime corespunzătoare nu sunt cunoscute, dar ar putea fi oricând create. La fel, prezenţa unui toponim ca *Fundul Şistarului* (com. Valea Ursului, jud. Neamţ) în aria apelativului *doniţă* poate fi un argument pentru originea personală a determinantului.

Ignorarea acestor distincţii metodologice denaturează realitatea geografică şi statistica toponimică, aşa cum constatăm în aprecieri ale lui Ovid Densusianu[4] sau G. Giuglea[5], privitoare la prezenţa numelor de animale în toponimia românească, şi în studiul considerat clasic şi adesea citat al lui George Vâlsan[6], care delimitează zona răspândirii zimbrului, notând pe o hartă şi oiconimele *Zămbreşti*, *Zâmbreşti*, *Zembreşti*, *Zimbroslava*, toponime cu baze antroponimice evidente, precum şi toponimul *Zimbroaia*, care este, de fapt, *Zâmbraia*, cu înţelesul „valea cu zâmbri", apelativul *zâmbru* desemnând o specie de pin[7] . Mai mult, nu pot fi admise nici concluziile acestuia privind habitatul bourului, fiindcă un mare număr de toponime *Bourul* sau *Dealul Bourului* localizează foste semne de hotar (bouri), îndeosebi dacă acestea sunt situate pe hotarul sigur ştiut al unor moşii vechi. De exemplu, pe

[3] Arhivele Naţionale Iaşi, *Documente*, 425/52, 53.

[4] *Urme vechi de limbă în toponimia românească*, 1898, în *Opere*, I, Bucureşti, Editura Minerva, 1968, p. 468.

[5] *Schiţă din toponimia românească*, 1909–1910, în *Fapte de limbă. Mărturii despre trecutul românesc*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988, p. 165–166.

[6] *Toponime din punct de vedere geografic. Distribuţiunea în România a trei animale dispărute: Bour–Zimbru–Breb*, în „Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie", LVII, 1938, p. 20–34.

[7] Emilian N. Bureţea, *Valori ale sufixului -aia în toponimie*, în LR, XXXIV, 1985, nr. 1, p. 64, 70, şi *Contribuţii la studiul toponimiei româneşti*, Craiova, Editura Universitaria, 1994, p. 32.

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)

Dealul Bourului, unde se întâlnesc colţurile moşiilor Săcăleni, Poienari şi Gâdinţi, deal pe care se află Pădurea Bourului, de la vest de cătunul Poienița, com. Poienari, jud. Neamț, exista încă în 1871 un bour vechi într-un fag mare, semn despărțitor al moşiilor Avereşti şi Gâdinţi[8].

Iorgu Iordan a înregistrat numeroase toponime derivate în *-a* şi cu suf. *-oaie* de la nume de animale şi nume de persoane, semnalând importanța lor atât pentru istoria limbii, cât şi pentru istoria generală[9]. Din păcate, lipsit de experiența anchetelor şi prea puțin preocupat de pregătirea unei baze documentare pentru atestări de forme vechi şi autentice, autorul nu a distins corect planurile (lexical, antroponimic şi toponimic) în care s-a realizat derivarea, interpretările sale fiind adesea confuze, eronate şi chiar imposibile. Rezultă, mai întîi, faptul de două ori ciudat, anume că românii au preferat să denumească locurile mai ales cu numele animalelor femele şi că au putut să observe cu uşurință sexul acestora. Motivele acestei preferințe nu sunt comunicate şi nici nu aflăm ceva, de pildă, despre importanța sau comportamentul femeiuştii pițigoiului (o presupusă pițigoaie) care ar fi la originea a nu mai puțin de patru nume de locuri *Pițigaia* şi *Chițigaia*[10]. Aflăm apoi că ar fi existat în limba română apelative feminine rămase necunoscute dicționarelor sau glosarelor, precum *bivolă*, *boură*, *hulubă*, *socoală* (< **socol* „şoim"), *urşiță* (feminin în *-iță*, dedus din toponimul *Urşița*, jud. Iaşi, care este, însă, o variantă nouă paronimică pentru hidronimul de origine slavă *Uşița*, atestat cu acest nume începând din anul 1472) şi chiar amuzantul *taură* (< *taur*), considerat probabil un sinonim pentru mult prea banalul *vacă*. În aceeaşi manieră, se reconstituie alte nume fictive, care ar trebui să explice fitonime de tipul *Brustura* prin *brustură* < *brusture*[11] etc. Toate aceste forțări ale posibilităților limbii sunt rezultatul nerecunoaşterii valorii onomastice a sufixului *-a*[12], care, evident, nu trebuie confundat cu articolul hotărât *-a* al apelativelor feminine cu desinența *-ă*. În plan toponimic, sufixul are funcție locală sau/şi colectivă (*Taura* este locul unde pasc taurii, *Brustura* este un loc cu brusturi), în timp ce, în plan lexical, articolul determină un individ dintr-o clasă (*iapă* > *iapa*) şi nu este nevoie să inventăm un substantiv feminin *boură* < masc. *bour*, pentru a explica un toponim *Boura*, care desemnează un loc cu bouri (animale sau semne de hotar), şi nici să invocăm un apelativ *cucă*

[8] Mircea Ciubotaru, *Oronimia şi hidronimia din bazinul superior al Bârladului*, Iaşi, Casa Editorială *Demiurg*, 2001, p. 44–45.

[9] Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963, p. 396–403.

[10] *Ibidem*, p. 401. De fapt, la originea acestor toponime a fost identificat apelativul *pițigaie* „găteje subțiri", cf. Emilian N. Burețea, *loc. cit.*

[11] Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 387.

[12] I. Rizescu, *Asupra sufixelor onomastice -a$_1$ (topoantroponimic) şi -a$_2$ (antroponimic)*, în *Studii şi materiale de formare a cuvintelor*, VI, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1972, p. 35–43; Viorica Florea, *Sufixul în toponimie*, în „Studii de onomastică", [I], 1976, p. 184–207.

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)

„femeiușca cucului", pentru etimologia oiconimului *Cuca* (sat în jud. Galați)[13], când numele mai vechi al așezării (*Fântâna Cucului*) documentează fără îndoială antroponimul *Cucu(l)* ca bază a toponimului. În polemica sa cu Sextil Pușcariu și G. Weigand referitoare la sufixul *-a*[14], Iorgu Iordan nu putea avea dreptate.

Aceeași gravă eroare de interpretare o constatăm în paragraful consacrat toponimelor cu sufixul *-oaie*. Astfel, mai multe nume de locuri sunt puse în relație cu presupuse nume de viețuitoare femele: *Boroaia* cu *bouroaie* < *bour*[15] (baza reală este antroponimul *Bora*), *Brezoaia* cu *brezoaie* < *bărzoaie* < *barză* (în loc de antroponimul *Breazu*), *Breboaia* < *breboaie* (?) < *breb*, *Corboaia* < *corboaie* (?) < *corb*, *Drăcoaia* < *drac* (cu pereche feminină?; de fapt, metaforic, „femeie drăcoasă") etc. Inacceptabilă este și explicația mai multor toponime prin apelative derivate feminine de la termeni masculini desemnând funcții, etnii, meserii, stări sociale etc. Iorgu Iordan ține să precizeze că baza toponimelor *Ceaușoaia*, *Cerchezoaia*, *Chităroaia*, *Cizmăroaia*, *Comisoaia*, *Făuroaia*, *Roboaia*, *Șerboaia*, *Vămeșoaia*, toate de tipul *Armășoaia*, nu este una personală (< *Armașu*), ci comună (< *armășoaie* „soția armașului"). În principiu, unele toponime în *-oaia* citate mai sus ar putea fi antroponime feminine (de pildă, satul Armășoaia, din com. Pungești, jud. Vaslui, inițial numit *Schitul Armășoaiei*) în funcție toponimică absolută, formate ca supranume individuale de la supranumele masculine corespunzătoare (*Armașul*, *Ceaușul*, *Vameșul* etc., care ar trebui ortografiate în documentele istorice cu majuscule inițiale, atunci când supranumele au funcția unor nume de familie, ca în cazurile lui Lungul Armașul, Păun Vameșul etc.), derivarea producându-se în plan onomastic și nu lexical, după modelul *Adam* > *Adămoaia*, *Cozma* > *Cozmoaia*, *Miron* > *Mironoaia*, *Pascal* > *Păscăloaia*, *Ursu* > *Ursoaia*, *Vârnav* > *Vârnăvoaia* etc. Așadar, trebuie deosebite, de pildă, *Roboaia* < *Robu* și *roabă* < *rob*, *Șerboaia* < *Șerbu* și *șerbă* < *șerb* etc. Dar, mai curând, asemenea toponime, care desemnează localități și moșii, sunt derivate cu sufixul toponimic *-oaia* de la supranume masculine (de exemplu, amintirea lui Păun Vameșul, din secolul al XVII-lea, se păstrează în numele satului Păun și al văii Vămeșoaia de lângă Iași).

Și alți toponimiști împărtășesc convingerea că toponimia românească de presupusă origine animalieră este extrem de bogată. Astfel, Ion Toma aprecia că „toponimele terminate în *-oaia*, ca *Lupoaia*, *Ursoaia*, *Iepuroaia*, *Vulturoaia* sunt atât de numeroase față de alte toponime provenite de la antroponime cu sufixul *-oaia*, încât ne conving că, cel puțin marea lor majoritate, dacă nu toate, provin de la nume de animale. Dacă adăugăm că ele denumesc, de regulă, locuri împădurite

[13] Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 35, 396–397.
[14] *Ibidem*, p. 397, nota 3.
[15] *Ibidem*, p. 346, 399.

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)

şi că sufixul *-oaia* are în toponimie şi sensul «loc bogat în ceva anume», ne întărim această convingere. Valoarea citată a sufixului explică şi de ce formele feminine sunt mai numeroase decât cele masculine"[16]. Între acestea, observăm noi, denumirile referitoare la urs şi lup au o răspândire aproape generală. Dar trebuie imediat constatat că numele *Ursul* şi *Lupul*, având o frecvenţă mare în veacurile trecute ca nume unice, prenume sau nume de familie, impun distincţia între baza lexicală şi cea antroponimică mai ales în sintagme de tipul *Valea Lupului*, *Valea Ursului* etc., în care genitivul sintetic caracteristic limbii române vechi ocultează diferenţa dintre antroponime şi apelative. Etimologia presupune o documentare minuţioasă şi adesea soluţia devine certă. De pildă, o mică vale de pe dreapta Pârâului Patricheni, la sud de satul Patricheni (com. Poienari, jud. Neamţ) se numeşte *Valea Lupului*, cu atestări din secolul al XIX-lea[17]. Cu certitudine, determinantul din această sintagmă este un antroponim, fiindcă îl găsim pe polcovnicelul Lupu Lazăr cu o pricină de judecată (în anul 1817) la Tălpălăşeşti (Tălpălăii de astăzi), sat în hotar cu valea menţionată[18].

Pentru chestiunea mai sus semnalată, abordăm aici doar un număr restrâns de toponime din seria *La Ursoi/Ursoiul/Ursoaia.*

1. Surprinzător de mare este numărul denumirilor de locuri *Ursoi(ul)*, care desemnează dealuri, pâraie, repere şi sate din Moldova, dacă observăm că majoritatea toponimelor în *-oi* caracterizează aproape exclusiv Oltenia şi Muntenia[19]. Astfel, înregistrăm sub numele *Ursoiul*: un sat *Ursoi* pe Jeravăţ, în ţinutul Tutovei, în 1667[20], o vie *La Ursoi*, în ţinutul Putnei, în anul 1667[21], un afluent stâng al Başeului, la obârşia acestuia[22], un fost sat *Ursoiul* sau *Pârâul Ursoiului* (1871)[23] şi dealul omonim din com. Sănduleni, jud. Bacău[24], un altul la sud-vest de izvoarele pârâului Bohotin, în com. Costuleni, jud. Iaşi, *Dealul Ursoiului*[25], la sud-vest de satul Nerejul, jud. Vrancea, pârâul *Ursoiu* şi satul *Ursoiu*[26] (azi Ursoaia), din com. Reghiu, jud. Vrancea.

---

[16] *Toponimia Olteniei*, Tipografia Universităţii din Craiova, multigrafiat, [1988], p. 111.

[17] *Atlasul Moldovei*, sc. 1:50000, Institutul Geografic al Armatei, Bucureşti, 1892–1898.

[18] Th. Codrescu, *Uricariul*, VI, Iaşi, 1875, p. 306.

[19] Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 544.

[20] Ioan Antonovici, *Mănăstirea Floreşti*, Bucureşti, 1916, p. 119.

[21] Arhivele Naţionale Neamţ, *Documente şi scrisori*, *Mănăstirea Văratic*, nr. 248.

[22] Vasile Dragomir ş.a., *România. Atlas rutier*, Bucureşti, 1981.

[23] *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Volumul I, *Repertoriul istoric al unităţilor administrativ-teritoriale 1772–1988*, Partea a 2-a, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1992, s.v. *Ursoiul*[2].

[24] *România. Atlas rutier.*

[25] H.H. Stahl, *Nerej. Un village d'une région archaïque*, I, Bucureşti, 1939, Fig. 2.

[26] Aurel V. Sava, *Documente putnene*, I, Focşani, 1929, p. 103 (atestări din 30 aprilie 1772).

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)

Toponimele moldovenești menționate trebuie analizate cu atenție, fiindcă unele atestări pot transmite erori de consemnare sau de editare a hărților și documentelor și, ca urmare, pot compromite o anume explicație. Distingem mai multe posibile etimologii pentru aceste denumiri.

a. Toponimele *(La) Ursoi(u)* nu pot fi explicate în primul rând printr-un eventual apelativ augmentativ *ursoi* „urs mare" (cf. DLR), motivarea fiind aproape imposibil de admis.

b. Este foarte puțin probabilă originea lor în totuși posibilul antroponim *Ursoi(u)*, neatestat însă în Moldova istorică. Numele personale masculine cu suf. *-oi(u)* sunt fie apelative augmentative în funcție antroponimică, de regulă porecle de tipul *Bărboi*, *Cioroi*, *Rățoi*, *Vulpoi* etc., care pot fi întâlnite oriunde, fie derivate regresive (matronime) de la feminine în *-oaia*, ca *Marinoiu* (< *Marinoaia* < *Marin*), *Rădoiu* (< *Rădoaia* < *Radu*), *Ruxăndoiu* (< *Ruxăndoaia*), *Săndoiu* (< *Săndoaia* < *Sandu*), fie patronime (echivalente celor cu suf. *-escu*) de tipul *Dobroiu* (< *Dobre*), *Oproiu* (< *Oprea*) și altele, toate acestea fiind caracteristice provinciilor și regiunilor din sud-vestul României[27]. Unele antroponime sunt de origine slavă (derivate hipocoristice în *-oje*), precum *Brătoe/Brătoiu*, *Dragoe/Drăgoiu*, *Neagoe/Neagoiu* etc.[28]. Numele unui Apostol Ursoianul[29], din Moldova, de pe la începutul secolului al XVIII-lea, sau al cunoscutului treti logofăt (apoi serdar) Ioniță Ursoian, de la sfârșitul aceluiași secol și primele decenii ale veacului următor, nu trebuie derivate de la un nume de persoană *Ursoi*, ci, ca patrionime, de la un sat Ursoaia.

c. Mai multe toponime *Ursoi(ul)* pot fi variante paronimice, prin etimologie populară, ale toponimelor *Osoi(ul)*, care sunt, la origine, entopicul *osoi*, de origine slavă, cu sensul „loc expus spre nord", „dos"[30], cuvânt ieșit din uz de multă vreme, fapt ce a determinat desemantizarea și apoi resemantizarea toponimelor corespunzătoare. Emil Petrovici a formulat criterii de identificare a acestei paronimii: toponimele *Ursoiul* se vor afla în jumătatea de nord a țării[31], în aria

[27] Iustina Burci, *Câteva considerații asupra unor antroponime derivate în catagrafii ieșene*, în „Studii și cercetări de onomastică" (SCO), Craiova, nr. 6, 2001, p. 301, 304.

[28] Emil Petrovici, *Ursoi, Orsoaie, Ursoaie, Usoi, Osoi, Osoie, Osoaie, Usoaie „ubac"*, în „Revue roumaine de linguistique", XIII, 1968, p. 481–483, și *Studii de dialectologie și toponimie*, București, Editura Academiei Române, 1970, p. 176; N.A. Constantinescu, *Dicționar onomastic român*, București, Editura Academiei Române, 1963, p. LXIII–LXIV; Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 544.

[29] *Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale* (CDM), V, București, 1974, nr. 111.

[30] Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, p. 524; Emil Petrovici, *Vestiges des parlers slaves remplacés par le roumain*, II, în „Balcania", VII$_2$, 1944, p. 483–485; idem, *Ursoi, Orsoaie, Ursoaie...*, p. 481–483.

[31] Vasile Ioniță, în *Nume de locuri din Banat*, Timișoara, Editura „Facla", 1982, p. 62, consideră că toponimele *Osoină* și *Osoişte* ar fi derivale ale entopicul *osoi*, fapt ce ar extinde aria apelativului dispărut.

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)

toponimelor *Osoi* şi uneori în vecinătatea acestora. De pildă, constatăm noi, un deal *Osoi* se găseşte lângă cătunul *Ursoiul* al satului Dragomireşti, din comuna omonimă, jud. Maramureş, iar numele unei tarlale *Ursoiul* şi al unei coaste de deal, cu *Pădurea Ursoi*, de la hotarul comunei Horleşti cu moşia satului Păuşeşti, com. Dumeşti, jud. Iaşi[32], au şi variante cu forma *Osoi*. Precizăm că, în cazurile paronimice, care trebuie soluţionate individual, poziţia locului şi atestările cele mai vechi sunt argumentele decisive ce pot fi invocate, fiindcă unele nume *Ursoiul* pot avea şi alte explicaţii. Astfel, un autor nu motivează oronimul *Dealul Ursoi* de la Răchitoasa, dar ne asigură că acesta nu poate fi o deformare populară de la *osoi*[33]. Un fost sat Ursoiul, înglobat în satul Dumbrava, azi suburbie a oraşului Panciu, este atestat în 1772 cu numele *Osoiul* (formă certă), varianta paronimică apărută pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea generalizându-se în prima jumătate a veacului următor[34]. Şi un deal Ursoiul de la nord-vest de oraşul Rădăuţi va fi avut numele iniţial *Osoiul*, atestat în anul 1768 într-o sursă de limbă germană[35].

d. O explicaţie nouă pentru un toponim *La Ursoi* apare ca sigură în condiţii documentare generoase şi precise. Un loc de la confluenţa Gârlei Morii cu Bârladul, la sud de cartierul Schinaşi, component al oraşului Negreşti, are acest nume. Toponimul aminteşte de o veche moară de pe râul Bârlad, făcută înainte de anul 1680 de vornicul Ilie Sturza[36] şi care a funcţionat până la începutul secolului al XX-lea[37]. După dispariţia morii, va fi rămas o vreme ceva din partea cea mai solidă a construcţiei, ursoii („fiecare din stâlpii în care sunt fixate grinzile care împreună cu spetezele susţin coşul morii"; DLR, t. XII, 2, s.v. *ursoi*), consideraţi un reper toponimic singular pe şesul Bârladului.

O documentaţie istorică similară ar mai putea identifica şi alte toponime (desigur puţine) *La Ursoi* cu acest sens, fiindcă în Moldova medievală numărul morilor de apă dispărute a fost imens.

e. Unele toponime *Ursoiul* sunt, foarte probabil, variante ale unor denumiri mai vechi *Ursoaia*, forme rezultate dintr-un acord în gen al numelui cu entopice

---

[32] Mircea Ciubotaru şi Petroliana Zară, *Comuna Horleşti. Cadre istorice, sociale şi culturale*, Iaşi, Editura Performantica, 1999, p. 117.

[33] Puiu Filipescu, *Oronime din valea superioară a Zeletinului*, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară" (Iaşi), t. XXXI, 1986–1987, A, p. 321.

[34] *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Volumul I, Partea a 2-a, s.v. *Ursoiul*[1].

[35] *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Volumul I, Partea a 3-a, *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona) 1332–1850*, Iaşi, 2004, s.v. *Ursoiul*.

[36] *Catalogul documentelor moldoveneşti din Direcţia Arhivelor Centrale*, IV, Bucureşti, 1970, nr. 1110 (1687 septembrie 23); Mircea Ciubotaru, *O străveche aşezare de pe valea Bârladului: Negreşti (jud. Vaslui) (I)*, în „Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie «A.D. Xenopol»" (Iaşi), XX, 1984, p. 328.

[37] Moara veche apare în planuri ale moşiei Negreşti: Biblioteca Academiei Române, Hărţi, *Creditul funciar rural*, nr. 79, 81 (anul 1837) şi 83 (anul 1843).

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)

sau apelative masculine sau neutre precum *dealul/pârâul/satul* etc. Acesta pare a fi cazul cursului Pârâului Ciurea, de pe teritoriul satului Vovrieşti, com. Băceşti, jud. Vaslui, atestat în anul 1533, cu două iazuri ѳ потокъ ѹрсоае „la pârâul Ursoae"[38]. Pe un plan din 1847 al moşiei[39], sunt notate *Părăul Ursoiu*, *Valea Ursoiu*, *Fundul Ursoiu* şi *Gura Ursoiu*. Denumirea veche s-a păstrat până în prezent, dar desemnând terenul arabil *Ursoaia* de pe malul drept al pârâului, la sud-est de satul Vovrieşti.

2. Aceste situaţii implică însă abordarea unei alte chestiuni: explicarea, la rândul lor, a toponimelor *Ursoaia*, foarte multe în toată ţara. Numai în Moldova, un număr de 12 (foste) localităţi sau moşii sunt atestate după 1774 cu acest nume[40], ca şi alte zeci de terenuri, pâraie, păduri, dealuri etc., cu menţiuni mai vechi sau mai noi. Se impun şi în această analiză mai multe distincţii.

a. Toponime *Ursoaia* vor fi apărut, prin acord cu entopice feminine ca *moşia/partea/ hliza/poiana* şi altele, ca variante ale denumirilor vechi *Ursoiul* sau *Osoiul*. Acesta ar fi cazul unui fost cătun de pe moşia Pungeşti, din jud. Vaslui, numit *Ursoiul* în 1852 şi de a cărui existenţă aminteşte terenul numit până astăzi şi *Ursoaia Veche*[41]. De asemenea, o moşie din partea de sud-vest a satului Slobozia Conachi, jud. Galaţi, este reprezentată sub denumirea de *Ursoiul* pe un plan din jurul anului 1825 şi *Urso[a]ia* pe alt plan din anul 1859[42]. Satul Ursoaia din com. Negri, jud. Bacău, este atestat sub denumirea *Osoi* în cca 1825[43] şi 1827[44], numele actual fiind impus prin reglementări administrative (indicatoare de localităţi şi decrete) ulterioare. Emil Petrovici a observat că toponime *Ursoaia* se găsesc şi în afara ariei *Osoi*, acestea putând proveni de la apelativul *ursoaie*. Sate Ursoaia sunt astăzi şi în judeţele Argeş, Buzău, Dolj, Gorj, Mehedinţi, Mureş, Olt, Prahova şi Vâlcea, dar avem serioase rezerve asupra legăturii dintre aceste localităţi şi presupuse „ursoaie" (= ursoaice), mai ales că nici una dintre localităţi nu se numeşte *Ursoaica*.

b. Considerăm că îndeosebi oiconimele (inclusiv moşii şi trupuri de moşii) *Ursoaia* pot avea origine antroponimică, în derivatul feminin cu suf. *-oaia* de la masc. *Ursul*, derivat personal folosit în funcţie toponimică absolută. Uneori,

[38] Arhivele Naţionale Bucureşti, *Peceţi*, nr. 123 (original slavon), şi *Documente privind istoria României. A. Moldova*, XVI/3, p. 353 (traducere). Cf. şi Mircea Ciubotaru, *Oronimia şi hidronimia...*, p. 161.

[39] Biblioteca Academiei Române, Hărţi, *Creditul funciar rural*, nr. 3481.

[40] *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Volumul I, Partea a 2-a, s.v. *Ursoaia*[1-11] şi *Ursoiul*[3].

[41] *Ibidem*, s.v. *Ursoiul*[3].

[42] *Ibidem*, s.v. *Ursoaia*[7].

[43] *Ibidem*, s.v. *Ursoaia*[3].

[44] *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Volumul I, Partea a 3-a, *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona) 1332–1850*, s.v. *Ursoaia*.

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)

documentele dovedesc această posibilitate. De exemplu, o fostă parte răzăşească a moşiei Petreşti de la obârşia pârâului Vilna, afluent stâng al Bârladului lângă oraşul Negreşti, s-a numit *Ursoaia*, cu atestări vechi, de la sfârşitul secolului al XVII-lea[45]. Pe această parte au existat o livadă (*Livada Ursoaea de Petreşti*[46]) şi o poiană (*Poiana Ursoai*[47]), adesea menţionate în documentele secolelor al XVIII-lea şi al XIX-lea[48]. Ursoaia a fost unul dintre „bătrânii" moşiei (în acest caz, o femeie) din secolul al XVI-lea. Un răzeş Hilipaşco din Dumeşti, „nepotul i Ursoae", vindea partea sa din Petreşti, la 3 octombrie 1641[49]. Semnalăm aici faptul întâmplător că, la sud de fostul trup Ursoaia, în imediată vecinătate, există un complex câmp toponimic *Osoiul* (denotând un teren, un deal şi o pădure)[50], fără legătură denominativă cu toponimul *Ursoaia*.

c. Numărul foarte mare al toponimelor *Ursoaia* nu poate fi însă satisfăcător acoperit de aceste posibilităţi denominative, fiind în contradicţie frapantă cu o realitate onomastică şi socială evidentă în veacurile Evului Mediu românesc, când au fost create aceste denumiri. Firesc ar fi fost ca numele de aşezări şi (părţi de) moşii, în primul rând, să aibă ca bază personală prenumele sau numele unic masculin *Ursu(l)* şi nu femininul *Ursoaia*, fiindcă bărbaţii erau, de regulă, fondatorii sau stăpânii satelor, boieri şi răzeşi. Foarte puţine sunt însă, în Moldova, oiconimele care au apărut fie ca plural direct (*Urşii*, două foste sate), fie cu sufix colectiv (*Urseşti*, două foste sate[51], dar niciun *Urseni*[52]) din antroponimul *Ursul*. Astfel, între 1384 şi 1625, într-o colecţie de documente moldoveneşti numărăm 76 de persoane numite *Ursu(l)*, dar nu apare încă nici o *Ursoaia*[53]. Abia din secolul al XVII-lea, numele *Ursoaia* are ocurenţe semnificative, dar mult inferioare variantei masculine. Această situaţie denominativă toponimică se explică, dacă admitem

[45] *Documente privitoare la istoria oraşului Iaşi*, III, Iaşi, Editura „Dosoftei", 2000, editate de Ioan Caproşu, nr. 52, p. 43 (aici, *Ursoie*); *Partea zisă Ursoae*: Biblioteca Naţională Bucureşti, *Documente moldoveneşti*, XX/138 (anul 1696).

[46] Arhivele Naţionale Iaşi, *Documente*, 425/79 (anul 1741).

[47] Arhivele Naţionale Bucureşti, *Documente istorice*, CCXLVII/153 (anul 1766).

[48] Mircea Ciubotaru, *Comuna Ipatele*, I, Iaşi, Editura Apollonia, 2000, p. 207–208 (*Poiana Ursoaia*, *Poiana Ursoaei*, *Poiana Urşoaei*).

[49] Biblioteca Naţională Bucureşti, *Documente moldoveneşti*, XX/57; Mircea Ciubotaru, *op. cit.*, p. 84.

[50] Mircea Ciubotaru, *op. cit.*, p. 188.

[51] Un alt sat Urseştii, de pe Nechid, a fost dat mănăstirii de la Tazlău de către stăpânul satului, Ursul, ce avea privilegiu de la Ştefan cel Mare: *Documente privind istoria României. A. Moldova*, XVI/1, p. 142 (4 iunie 1519).

[52] Cf. *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Volumul I, Partea a 2-a.

[53] *Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacurile XIV–XVII (1384–1625). Indicele numelor de persoane*, întocmit de Alexandru I. Gonţa, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1995.

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)

alături de funcția derivativă lexicală (*urs* > *ursoaie/ursoaică*) și de cea antroponimică (*Ursu* > *Ursoaia*), și funcția toponimică a sufixului *-oaia*. Ca urmare, noi considerăm că cea mai mare parte a numelor de locuri *Ursoaia* sunt sinonime cu sintagme toponimice genitivale de tipul *Apa/Coasta/ Hliza/Partea/ Pădurea/Valea Ursului* etc. Documentele istorice pot oferi indicii sau argumente pentru această interpretare. De exemplu, pe un trup al moșiei Pungești din jud. Vaslui, trup numit *Hârtopul Ursului* (1839), s-a format cătunul Ursoaia, atestat din 1842[54]. De asemenea, capul dealului dintre Pârâul de la Cioate și pârâul Stuhușorul, din com. Valea Ursului, jud. Neamț, s-a numit *Botul Ursoaei* (cu varianta actuală *Botul Ursoiului*). Denumirea trebuie pusă în relație cu numele unui Ursu (neidentificat), cel care a stăpânit o parte din moșia Giurgeni (secolul al XVIII-lea), pe care s-a format satul Valea Ursului[55].

Funcția toponimică a sufixului *-oaia* se verifică documentar ca similară și cu aceea a sufixelor colective *-ești* și *-ani* sau *-eni*, acestea creând nume de localități, în timp ce numele moșiilor respective au sufixul *-oaia*. Astfel, un Cârjă din secolul al XV-lea sau al XVI-lea se află la originea satului Cârjești (de la sud de Cotnari), atestat exclusiv cu acest nume începând din martie 1573 și până la sfârșitul veacului al XVII-lea, când începe să fie denumit și *Cârjoaia*[56]. Un teren arabil de pe coasta dealului Holmul, dintre satele Ciurea și Vovriești (com. Băcești, jud. Vaslui) este numit în mai multe documente din anii 1919 și 1943 *Țarna Bordeienilor* sau *Țarna Bordeieștilor*, fiindcă a fost proprietatea unor răzeși Bordea. În alte surse (din 1919) și în anchete de teren, apar toponimele *Bordeoaia* și *Coasta Bordeoaia/Bordeoaei*[57]. La fel, satul Vetrișăni (1528), al lui Toader Vetreș și urmașilor săi[58], din ținutul Fălciului, sat dispărut o vreme, va fi reînființat pe aceeași moșie și numit *Vetrișoaia*, începând din secolul al XVIII-lea, iar șesul satului Vlădeni (com. Vlădeni, jud. Iași) este denumit și *Șesul Vlădoaia*. Ca urmare, numele mai multor moșii *Ursoaia* pot fi explicate ca desemnând proprietăți răzețești ale unor neamuri Ursu (Urseni/Urseți).

În concluzie, trebuie revizuită opinia curentă (bine ilustrată în *Marele dicționar geografic al României*, I–V, 1898–1902, și, fără excepție, în monografii de localități și comune) privind originea toponimelor *Ursoaia*, dintre care unele pot

[54] *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Volumul I, Partea a 2-a, s.v. *Ursoaia*[4]. Este foarte probabil că oiconimul păstrează amintirea lui Ursul Suflet, răzeș de vază de la Hârsova, din prima jumătate a veacului al XVIII-lea, cf. Mircea Ciubotaru, *Comuna Vultureşti*, I, Iași, 2003, p. 74–75.

[55] Mircea Ciubotaru, *Oronimia și hidronimia...*, p. 161–162.

[56] Mircea Ciubotaru, *Evoluția așezărilor. Istoria proprietăților și a viticulturii*, în vol. *Podgoria Cotnari*, coordonator Valeriu D. Cotea, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 35–38.

[57] Mircea Ciubotaru , *Oronimia și hidronimia...*, p. 43–44.

[58] *Documente privind istoria României. A. Moldova*, XVI/1, p. 288–289.

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)

fi motivate şi de prezenţa urşilor, dar nu prin apelativul feminin *ursoaie* în funcţie toponimică, ci ca sinonime cu sufixul toponimic *-oaia* ale unor sintagme de tipul *Pădurea Urşilor* sau *Valea Urşilor*, acestea din urmă regăsindu-se, probabil, mai ales în numele de păduri şi pâraie *(Apa) Ursoaia*, destul de multe.

TOPONYMIE ET ZOONOYMIE. OBSERVATIONS MÉTHODOLOGIQUES ET DISTINCTIONS ÉTYMOLOGIQUES

RÉSUMÉ

Beaucoup de toponymes de toutes les régions du pays ont été expliqués, souvent justement, par la présence des animaux sauvages et domestiques : ours, loup, chèvre, blaireau, renard, cheval, jument, porc, corneille, poule, oie, aigle, etc., avec des conclusions qui intéressent surtout la géographie physique et historique. Mai celles-ci peuvent dénaturer la réalité si on ne tient compte du fait que les appellatifs qui désignent des animaux peuvent être aussi des anthroponymes en fonction toponymique. Cette erreur apparaît notamment dans les considérations de Iorgu Iordan, qui identifie à l'origine des toponymes suffixés avec *-oaie* des appellatifs fictifs qui désigneraient des animaux femelles, comme *bouroaie* < *bour*, *brezoaie* < *bărzoaie* < *barză*, *breboaie* (?) < *breb*, *corboaie* (?) < *corb*, *drăcoaia* < *drac*. On peut réaliser des distinctions entre les toponymes d'origine lexicale et ceux d'origine anthroponymique seulement par une documentation riche et par la connaisance de toutes les circonstances de la dénomination. Les toponymes *La Ursoi*, *Ursoiul* şi *Ursoaia* sont des exemples qui illustrent de multiples possibilités dénominatives: une base dans l'appellatif *ursoi*, l'attraction paronymique au top. *Osoi*, anthrop. fém. *Ursoaia* (< masc. *Ursu*) en fonction toponymique, le changement du genre grammatical des toponymes déterminants par l'accord avec le genre des appellatifs déterminés dans des syntagmes toponymiques (*Ursoiul* > *Ursoaia* et inversement), anthrop. masc. *Ursu* ou appell. *urs* + suff. topon. *–oaia*

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza"
Iaşi, Bulevardul Carol, nr. 11

BDD-A1261 © 2007-2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:20 UTC)